

כל השילטון למינות

מרהיב. אך הדרה-הכרמל מכוער ממש, העיר התחתית איברה את אופייה המיוחד, המושבה הגרמנית הנודרת הולכת ומאבדת את אופייה גם היא. איכשהו, אין לעיר אופי אמיתי.

עוד לעת החדשה, לא היתה חיפה מקום חשוב. עכו, שהיתה בירת הארץ בתקופות שונות, האפילה עליה תמיד, הן כריכוז שפירוני, הן כעיר-נמל. בתנ"ך אין זכר לחיפה, שהיתה עיירה צי-רונית.

חיפה המודרנית הוקמה רק ב-1761, עליידי השייח' הכרווי הגלילי ד"ר אל-עוקר, שהקים נסיכות כמעט-עצמאית בגליל וברוס-לבנון. הוא הרס את כפר-הירינגים שהיה קיים והקים עיירה חדשה, מוקפת-חומות, בין הכרמל והים, במקום הצר ביותר, כדי להגן על עכו מדרום. ד"ר אל-עוקר היה ידיד של יהודי הגליל, ואולי משום-כך היתה חיפה תמיד עיר מיוחדת לגמרי מבחינת היחסים בין ערבים ויהודים.

ואולי זוהי מוסרת עתיקה עוד יותר: כאשר פלשו הצלבנים לארץ, ב-1100, הגנו תושבי חיפה על עירם כעקשנות מיוחדת, כשהיהודים לוחמים בחירוף-נפש לצד אחיהם המוסלמים.

מעולם לא היו יחסים כל-כך טובים בין יהודי תל-אביב וערביי-יפו. אני גרתי הרבה שנים בשכונת-פלורנטנו, בתפר שבין שתי הערים, ואני יודע שחצתה ביניהן חומה בלתי-נראית. גם בירושלים לא היו יחסים של ממש בין השכונות היהודיות והערביות, חרף כל הא גרות. רק בחיפה היה קיים שיתוף-פעולה אמיתי ומגע יומיומי. חסן שוכרי, ראש-העירייה הערבי, היה מקובל על היהודים, ושבתאי לוי, ראש-העירייה היהודי, שהתחלף עימו, היה מקובל על הער-בים.

רק במילחמת-העצמאות נפערה תהום. הנסיכות שהגן עברו הערבים בהמוניהם מחיפה לדרום-לבנון אחרי כיבוש העיר עדיין לוטות ערפל. יציאתם שניתנה את העיר עד ללא-הכר, שלא בטור בתה.

יש אופי מיוחד לחיפאים. עד היום אני מסוגל להבחין בצעירות יפואיות. (משום-מה היה לחיפאיות-לשעבר, שעברו לתל-אביב, ייצוג בולט ביותר בתחרויות-היופי למיניהן.) יש אומרים כי האופי החיפאי המיוחד הושפע עליידי הריכוז הגדול של עולים מגרמניה שהשתכנו בחיפה, בייחוד על ההר. הגרמנים נמשכו עליידי הטכ-ניון, שהיה תמיד מרכז העיר היהודית, ועליידי הריכוז התעשייתי במיפרץ.

עוד לפני שהבריטים בנו את הנמל עמוקה-הים, ומשכו את צינור-הנפט העיראקי עד לחיפה ולבתי-ההויק, הקימו התורכים שם את תחנת-הרכבת, שהיתה הראשונה במסילה שהובילה למכה. כקיצור, האלבום הזה (תודה לשולחן, רויד פלונסקי) הבהיר לי שאני קשור לחיפה הרבה יותר מכפי שחשבתי.

פרט ביוגרפי

בסיפור-חיי של רב שילנסקי, כפי שסיפר בשבוע שעבר לרפ-נה ברק, נקלתי בנקודה שגרמה לי להיעצר. שילנסקי סיפר כי התגייס לאצ"ל (בלטיא) כששמע על תליותו של שלמה בן-יוסף. זה הרהים אותי, מפני שאני התגייסתי לאצ"ל (בארץ) בריק באותו המועד — ובגלל אותה הסיבה עצמה.

גופת בני-יוסף אחרי התלייה

שלמה בן-יוסף היה צעיר אידיאליסטי. כיום היה נקרא כוודאי טרוריסט. הוא ירה באוטובוס אחרי ערבי, ובו נשים וילדים, כנקמה על פיגוע בתחבורה היהודית. הבריטים רנו אותו למוות ותלו אותו. הוא הלך אל מותו בראש מורס, גיבור עד הרגע האחרון.

תליות בני-יוסף גרמה לנו להלם. אמנם, הבריטים תלו עד אז ערבים לאימפטים, שגם הם היו אידיאליסטים, ושגם הם האמינו שהם פועלים למען עמם. אולם אנחנו התייחסנו אז אל הלוחמים הערבים כאל "כנופיות", והוצאתם-להורג של "רוצחים" ערביים נראתה לנו טיבועית. ואילו בן-יוסף, איש משלנו, פטריוט, אירי-אליסט, היה יהודי-זרשון שהוצא להורג בימי המנדט.

אני הייתי אז נער בן 14. לא הייתי בתנועת-נוער. הרווחתי את לחמי כפקיד של עורך-דין. אמנם פסלתי את רעיון ה"הבלגה" — איי-התגובה על הפיגועים הערביים — אך כוודאי לא היה עולה על דעתי להצטרף למחתרת, אלמלא תליות בני-יוסף. הזעם על מעשה זה דחף אותי. פשוט הרגשתי שצעיר הגון צריך לקום ולמלא את מקומו של האיש שהוצא להורג. הצטרפתי לאצ"ל.

כך נדויק, לפי תיאורו, הגיב גם רב שילנסקי. ואם כך שנינו, כוודאי גם רבים אחרים.

המסקנה, המתקשת מאליה: כאשר יש מרד לאומי, אינ תיפארה, אין מעשה מטופש יותר מצד השילטון מאשר הוצאתם להורג של הטרוריסטים. במקומו של כל מוצא-להורג יבוא מאות אחרים.

אני מקווה שרב שילנסקי מבין זאת כמוני, ושיפעל בכל כוחו כדי שלא נחזור כיום על טיפשותם של הבריטים.

את עצמי במיטה, מול חלון. מבعد לחלון נשקף שלא ראיתי כמותו בכל 10 שנות חיי: מירדון ענקי של הר חום, שכאילו הגיע עד לחלון ממש.

זה היה מראה מור. עד אז ראיתי בחיי רק הרים ירוקים, מכוסים ביערות, וגם את אלה רק בשילוט-מסע. גרלתי עד אז בשפלה הצפון-גרמנית, שחיא שטוחה וירוקה.

אינני זוכר איך הגעתי לחיפה. ירדנו בכורק שלפנייכן בנמל יפו, ומבלי להשתהות בתל-אביב נסענו באוטובוס לחיפה, בדרך הארוכה של אז, שעברה את כפר-סבא, שכס, ג'זין ועפולה. נר-דמתי. לא הרגשתי כלל שהוריי השכיכו אותי לישון במיטה ההיא, במלון קטן בהר-הכרמל.

מדוע מיהרו כל-כך הוריי להגיע לחיפה? כרוכ היהודים שאנו מגרמניה, האמין אבי כי חיפה היא "עיר העתיד". חיפה היתה מושכת. חיפה היתה מבטיחה.

נרמה לי שהיא מבטיחה עד היום. מבטיחה ולא כל-כך מקיימת. יחסי לחיפה הוא רוער-כי מאור. אמביואלנטי.

חשתי נכך כאשר התחלתי לעיין באלבום נהר, ששלח לי מוסיאון חיפה לאמנות חדשה, בשם חיפה — דיוקן העיר בציר ובצילום. יש בו מנות ציורים ותצלומים של חיפה, שנעשו במשך מאות השנים. עיינתי בהם בשקיקה, וכך התחורר לי שיש בי רגשות מעורבים מאור כלפי עיר זו.

גרנו בחיפה כשנה. אותי שלחו הוריי לנהל, לגור אצל מי-ש

לכל מי שמרבר על שינוי שיטת-הבחירות כראי להסתכל בתר-צאות הבחירות שנערכו זה עתה בקנדה.

התחרו שם ביניהן שלוש מיפלגות עיקריות: המיפלגה השמ-נית המתקדמת, המיפלגה הליברלית והמיפלגה הרמוקרטית החדשה. (כן, אין הרבה דימוי בבחירת שמות למיפלגות.) השמ-מברנית היו בשיטון. מנהיגם, ברייאן מאלרוני, דוגל בהסכם מיסחרי עם ארצות-הברית, שיש בו היבטים מהפכניים. שתי המיפלגות האחרות התנגדו להסכם זה, וראו בו ייתור על ייחודה הלאומי של קנדה. ההסכם היה הנושא המרכזי במערכה.

קבלו ביחד 52% של הקולות. (שאר הקולות התחלקו בין גור-מים מבולטים.)

משמע: העם הצביע ברוב מרשים נגד ההסכם, ועל כן ההסכם בוטל.

נקוץ לא נכון. בקנדה נהוגה שיטת-בחירות איוריות. על-פי שיטה זו, כש-מיפלגה גדולה אחת מתחרה בשתי מיפלגות קטנות יותר, יש לה יתרון עצום.

כל קרה כי בבתי-הנכחים החדש זכו השמרנים ב-170 מושבים, ושתי המיפלגות הא-

מאלרוני

חרות ביחד ב-125 מושבים בלבד. זיוף גמור של רצון העם? כוודאי.

לעומת זאת, לא היה בקנדה שום משבר ממשלתי. מאלרוני, שוכה במיעוט של קולות אך ברוב המושבים, המשיך כבר למחרת היום כביצוע ההסכם עם ארצות-הברית.

זוהי רוגמה טובה למעלות ולמיגרעות של השיטה האישית איורית: היא מוסיפה את רצון הציבור, אך היא מאפשרת שילטון יציב. משום-כך דגל בה, למשל, רויד בן-גוריון.

אחרי הבחירות האחרונות בארץ התלוננו רבים כי 55,505 קולות — יותר משני מנדטים — הולכו לאיבוד" מפני שניתנו 12% רשימות שלא עברו את אחוזה-החסימה. אבל בקנדה ובבריטניה, הולכים לאיבוד" קרוב ל-50% של הקולות, ולפעמים אף יותר מ-50%, מפני שניתנו למועמדים שלא נבחרו.

חסידי השיטה "הנשיאותית" טוענים, בצדק, כי אפשר להבטיח שילטון חזק גם בלי לזייף את רצון הציבור. אם ראש-הממשלה ייבחר באופן אישי וישיר, אפשר להמשיך ולבחור ככנסת שתייצג במדויק את כל גוני הציבור, מבלי שזה יפגע ביציבות השילטון. אילו נבחר יצחק שמיר או שימעון פרס באופן אישי, בבחירות ישירות לראשות-הממשלה, לא היה צורך להתפלש בעפר לפני מיעוט חרדי קטן, כדי להרכיב קואליציה.

מי שסבור כי ריבוי המיפלגות גורם לסתנות, וכי על כן כדאי להנהיג שיטת-בחירות אישית-איורית, אינו יודע מה הוא שח. אם ייבחרו 120 חברי-כנסת בבחירות אישיות, כל אחד מהם ינהג כסיעת-ייחוד עצמאית לכל דבר. זה טוב. בתנאי שיציבות הממשלה לא תהיה תלויה בכך.

אולם טועה מי שסבור כי שינוי שיטת-הבחירות — יהיה אשר יהיה — משנה מציאות פוליטית מעיקרה. הפוליטיקה נקבעת עליידי כוחות, והכוחות ימצאו את כוונותיהם בכל שיטה.

למשל: אם יהיו בחירות אישיות, יצטרך כל מועמד לגבש לעצמו קואליציה מקומית באזור שלו, כדי להשיג רוב. קרוב לוודאי שבמיקרה זה היה הליכוד מקים קואליציה עם הסיעות הלאומניות והחרדיות ל פ נ בחירות. למשל: בבני-ברק היה הליכוד מצביע בעד מועמדים חרדיים, ובתל-אביב היו החרדים מצביעים בעד מועמדי הליכוד. תמורת תמיכתו בליכוד היה רפאל איתן תובע כי במחודי-הבחירות של העמק המרכזי (תל-יערשים) היה הוא מופיע מטעם הליכוד. וכן הלאה.

שיטת-הבחירות דומה לברז מים. אפשר לתקן את הברז כך או אחרת, להתקין ברו העשוי ממתכת או להחליפו בברז מפלאסטיק. אבל מה שקובע באמת הוא אם יש מים בני-צנורות.

הסיכום: המיעוט החרדי לא ייעלם ולא יאבד את עוצמתו הפוליטית, כלשוני-האמזוניים, כאמצעות גימיק. יש צורך להילחם בו ולנצח אותו במקום שהוא נמצא: ברחוב, בכיתת בית-הספר, במערכת השילטון המקומי והמרכזי. אין מגווס מקרב. שום גימיק לא יועיל.

מישחקים במחשבים

שיחקתי קצת במחשבים-הכיס. לפני היה מונח הרו"ח המפורט של ועדת-הבחירות המרכזית על תוצאות הבחירות לכנסת ה-12. כמה מיספרים מעניינים: הגוש של המערך (הכולל את ר"ץ, שינוי ומפ"ם) זכה ב-75,878 קולות, לעומת הגוש של הליכוד (הכולל את התחייה, צומת ומולדת), שזכה ב-869,698 קולות בלבד. הפרש של 9061 קולות, חצוי מנדאט, בעוד שבמציאות זכה גוש השמאל בשני מנדאטים יותר מאשר גוש הימין.

שלוש הרשימות הערביות (חר"ש, המתקדמת וראושה) זכו ב-114,739 קולות. בתיאוריה זה היה מוכה אותם ב-7.8 מנדאטים, לעומת השישה שזכו בהם במציאות. אילו היה קיים הסכם עודפים בין רק"ח והמתקדמת היו זוכים ביחד ב-6.6 מנדאטים (במקום החמישה שקיבלו), ואילו היה קיים הסכם כזה בין המתקדמת וראושה היו זוכים ב-3.4 מנדאטים (במקום שניים).

כל הרשימות הדתיות, שעברו את אחוזה-החסימה, קיבלו ביחד 334,422 קולות.

המסקנה: ההרכב הסופי של הכנסת ה-12, אם על פי ארבעת הגושים (מערך, ליכוד, דתיים, ערבים) משקף פחות או יותר את חלוקת הקולות בקלפי. הסטייה היא קטנה.

וככרמל בים יבוא

כבוקר הראשון שלי בארץ-ישראל התעוררתי מוקדם. מצאתי

פחת אכירי (כן, אז עוד היו "אכירים"), להשתרש בארץ ובשפה העברית. הם עצמם נשארו בחיפה, ואני איתם בחלק מהומו.

תחילה גרנו כמה שבועות כאחווה, אז שכונה קטנה ומרוחקת מן העיר ושם ביקרתי בפעם הראשונה בבית-ספר עברי. (לא הבנתי מילה, והמורה אמר לי פשוט להעתיק את האותיות המצויירות על הלוח. כך כתבתי בפעם הראשונה אותיות עבריות.) אחר-כך עברנו לדירה בביתו של תעשיין ערבי בהר-הכרמל, יצרן-הסיגריות קאראמאן, ולבסוף השתקענו כנווה-שאנן.

נווה-שאנן היתה שכונה קטנטנה, בעיקר של עובדי חברת-ההשמל. שרנו בית בשולי השכונה, במרחק של כמה מטרים מן הבית הקרוב אליו ביותר. כדי להגיע אליו עברנו שדה-קוצים. כלילה עפו שם גחליליות מפחידות. (משום-מה קראה להן אחותי הבכורה "ראשי-נחשים מעופפים", וזה נדבק בייכרנו.)

כתצר הבית, במין אורווה, גרה מישפחה כרווית גדולה. כך ראיתי בפעם הראשונה איך אופים פיתות (פיתות כרוויות, גדולות ושטוחות). לפני הבית עבר שביל, ובו היו עוברות שירות של גמלים. אני זוכר את השיר המונוטוני של הנערים הרכובים על מרמרים שהובילו את השירות — בלאדי, בלאדי. אך לא ההימנון הפלסטיני הנוכחי, המושר על פי מנגינה מצרית, אלא מנגינה נוגה, חרונית, מתמשכת.

הכי אהבתי את העיר התחתית, על ריחותיה וקולותיה. היה שם רחוב רחבי-יחסית, תלול מאוד, שעלה באלכסון מן העיר התחתית להר-הכרמל אל בניין העיריה (החל חסן שוכרי). עלו בו כירכרות. למטה היה שוק, ובו מכרו מרמלדה (מין ג'לי, ובו שכונת-ישכבות ציבעוניות, ירוק ולבן ואדום) ותמרינדי ובוזה. המולה בלתי-פוסקת בקוליקולות, שלל אנשים, ערבים ויהודים, סוסים, עגלות, מכוניות, ובניהם אחי ואני על אופניים. היה נהדר. אחרי שנה התייאש אבי מהעתיד של חיפה, ועברנו לתל-אביב. כה נשארתי מאן, תל-אביב בכל רמ"ח אבריי.

את ירושלים אני אוהב אהבה עזה, כמעט פיסית. אך לגבי חיפה אינני יודע. זאת יכלה להיות העיר היפה ביותר בארץ. היא שוכנת כנוף

חיפה (קורנליוס דה-ברווין, 1652-1726)